

I. Úvod

Předmětný materiál je zpracován s cílem pojmenovat popisnou formou stav, úkoly a cíle v oblasti bezpečnosti českých věznic odpovídající současné právní úpravě. Zpracovaný materiál je koncipován tak, aby postihl systém bezpečnosti v co nejširší rovině. V textové části je popsán obecně, se snahou o jeho pochopení i pro nezainteresovaný personál či pro jiné složky mimo resort, resp. pro jiné odbornosti, a to bez odkazů na zákonné normy a vnitřní předpisy (vyjma části, která se zabývá specifikací zákonné úpravy).

Jedním ze základních úkolů vymezených Vězeňské službě ČR (dále jen Vězeňská služba) zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o Vězeňské službě) v oblasti bezpečnosti je zajistit střežení vazebních věznic a věznic (dále jen věznic), střežení, předvádění a eskortování osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Dalším úkolem je podílet se na naplňování ustanovení trestního zákona, zákona o výkonu trestu odnětí svobody, zákona o výkonu vazby a vyhlášek, jimiž se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody a řád výkonu vazby. Vězeňská služba musí plnit i další úkoly, jež vyplývají z jiných obecně platných předpisů a přímo se dotýkají činnosti při řešení krizových situací a zajištění obranyschopnosti státu.

K naplnění účelu trestu odnětí svobody, vymezeného trestním zákonem (tj. chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti), působí Vězeňská služba jako celek. Zákon pak člení Vězeňskou službu na tři části, které mají stanoveny specifické úkoly. Protože je tento materiál zaměřen na ostrahu a zabezpečení vězeňských objektů, bude se zabývat úkoly a činnostmi vězeňské a justiční stráže, jež mají postavení ozbrojeného sboru.

Transformace českého vězeňství si klade za cíl plně akceptovat Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězni a Evropská vězeňská pravidla, přijatá Radou Evropy. K její úspěšné realizaci musela a musí být ve Vězeňské službě přijata řada systémových a strukturálních opatření. Jedná se o provedení účelné decentralizace a základních změn v systému a struktuře řízení, legislativě, v profesní přípravě zaměstnanců v rámci jejich celoživotního vzdělávání apod. Hlavním úkolem však bylo přijetí nových a moderních programů zacházení s vězni, které jsou koncipovány na základě našich i zahraničních zkušeností. Programy zacházení s vězni musí plně akceptovat stávající reálné podmínky a možnosti českého vězeňství i stav zabezpečení objektů Vězeňské služby.

Vzhledem k výše uvedenému je nutno považovat současný stav objektů Vězeňské služby za **základnu**. Její kvalita je dána vhodností architektonického řešení věznic, technickým stavem objektů, stavebně technických, spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků a celkovou úrovní vnější a vnitřní bezpečnosti. Na tuto reálnou základnu je pak aplikována **nadstavba** se zvážením všech možných **bezpečnostních rizik**. K jejich snížení musí být vždy zohledněna všechna specifika nejen jednotlivých věznic a skladby vězňů, ale i **stav objektů a prostředí**. **Hlavní cíle lze vyjádřit mottem: Pouze v bezpečné věznici lze provádět kvalitní programy zacházení s odsouzenými.**

II. Zákonná úprava

Bezpečnost a ostraha vězeňských objektů vychází z pevně daných zásad, zakotvených v právních předpisech. Vězeňská služba může ve vnitřních předpisech stanovit pouze úkoly a povinnosti, které jsou s nimi v souladu. Základní právní normou pro určení kritérií bezpečnosti je zákon o Vězeňské službě. Zabezpečení výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody je dáno zákony č. 169/1999 Sb., o

výkonu trestu odnětí svobody a č. 293/1993 Sb., výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů a prováděcími vyhláškami. Další specifické činnosti upravují následující zákony:

- zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů;
- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění zákona č. 300/2000 Sb.;
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů;

zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon);

- zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů;
- zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Ve většině případů jsou výše uvedené zákony rozpracovány ve vnitřních předpisech Vězeňské služby.

III. Vymezení základních pojmů při zajištění bezpečnosti objektů Vězeňské služby ČR

-

STRÁŽNÍ SLUŽBA

Úkoly, spojené se střežením vězňených osob a věznic a zajišťováním stanoveného pořádku a kázně, vycházejí z příslušných právních norem a jsou upřesněny ve vnitřních předpisech. Ve věznicích jsou zpracovány plány střežení, jež obsahují zcela konkrétní povinnosti pro každou činnost a každé strážní stanoviště. Tyto plány schvalují ředitelé věznic.

Základní pojmy:

Střežení - soubor organizačně technických opatření při střežení objektů a vězňených osob technikou a živou silou nebo jejich vzájemnou kombinací.

Strážní stanoviště - místo nebo úsek určený plánem střežení, na kterém je vykonávána strážní služba.

Strážní skupina příslušníků vězeňské stráže (výjimečně i justiční stráže či správní služby), určená zejména ke střežení objektů Vězeňské služby a střežení vězňených osob.

Střelná zbraň - střelná zbraň (několik stanovených typů) používaná při střežení objektů a vězňených osob jako donucovací prostředek (k použití úderu, varovného výstřelu, hrozbě), k zabránění útěku vězňených osob nebo při obraně napadeného objektu.

Výzbroj - souhrn prostředků vězeňské stráže, kterými mohou být strážní vyzbrojeni při výkonu služby (střelné zbraně a donucovací prostředky).

Strážní a zásahová hlídka skupina strážných, vyzbrojená stanovenými donucovacími prostředky, určená ke střežení a pravidelné kontrole slabých a nebezpečných míst a k zajišťování akcí (většinou hromadných) s vězňenými osobami, při kterých je zvýšené riziko vzniku mimořádné události (útěk, pokus o útěk, hromadné vystoupení apod.), k zadržení prchajícího vězně, k prověřování signálů indikovaných střežícím zařízením aj.

Zakázané pásmo vymezený prostor přiléhající k ohradní zdi věznice (zřizuje se v určených typech věznic).

Slabá a nebezpečná místa - místa nebo prostory věznice, kde existuje zvýšené nebezpečí vzniku mimořádné události (útěku, pokusu o útěk, únosu vězně, havárie apod.).

Střežící zařízení elektronické zařízení sloužící k indikaci narušení střeženého úseku (umísťuje se většinou do zakázaného pásma nebo na jiná vhodná místa).

Vnější technické a stavebně technické prostředky (dále jen STP) technické zařízení zabraňující příp. zpomalující provedení útěku, např. válce nebo prameny žiletkového drátu, mříže, závory, zátarasy v kanalizaci nebo v blízkosti slabých a nebezpečných míst apod.

Perlustrace osob zjišťování totožnosti osob vstupujících do střežených objektů nebo osob, které narušují vnější bezpečnost v bezprostřední blízkosti těchto objektů nebo maří účel výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody.

Specifikace činnosti strážní služby

Strážní službou rozumíme zajištění ostrahy objektů nebo vězňených osob živou silou. Služba je vykonávána ve stanoveném rozsahu na vnějších (i vnitřních) strážních stanovištích, jejichž počet a umístění schvaluje ředitel věznice v Plánu střežení. Strážní služba je vykonávána zpravidla v nepřetržitém provozu, v některých případech mírně odlišným způsobem v denní a noční době. Výzbroj a výstroj příslušníků je stanovena podle typu věznice a druhu stanoviště. Platí zde obecná zásada, že čím vyšší je stupeň ostrahy věznice, tím účinnější typ zbraně se používá.

Velmi významným prvkem ovlivňujícím podmínky výkonu strážní služby je stav a úroveň stavebně technických prostředků (dále jen STP) a spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků (dále jen SaSZP), především pak spolehlivost střežících zařízení (viz dále). Architektonická i typová různorodost objektů vyvolává nutnost užití různých způsobů střežení.

Nejčastěji se jedná o:

- a. střežení obvodu objektu ze strážních věží;
- b. střežení vstupu a vjezdu do objektu;
- c. střežení strážní a zásahovou hlídkou (dále jen SaZH).

Další činností je např. střežení a doprovod vozidel a osob a střežení obvodu věznice z vnější strany.

Ve věznicích se **zvýšenou ostrahou** (kde jsou umístovány nejnebezpečnější vězňené osoby, včetně odsouzených k doživotnímu trestu odnětí svobody) je vždy k zajištění vnější bezpečnosti používána kombinace střežení živou silou a technikou. Výška ohrazení a oplocení pro tento typ věznice je 6 m - ohradní zeď a 3,5 m - vnitřní oplocení. Ohradní zeď a oplocení jsou vždy doplňovány speciálními STP, sloužícími ke zpomalení prchající vězňené osoby. V těchto věznicích jsou zpravidla obsazeny všechny strážní věže a strážní jsou vyzbrojeni nejúčinnějšími typy střelných zbraní (samopal vz. 58 a brokovnice).

Věznice s **ostrahou** jsou střeženy zpravidla v kombinaci živé síly a techniky. Výška ohradní zdi je 5 m, výška oplocení 3,5 m. Ohrazení a oplocení je doplňováno speciálními STP. Strážní věže jsou obsazovány podle rozhodnutí ředitele věznice v závislosti na dalších okolnostech (např. délka střežených úseků, vzdálenost ubytovacích budov od ohrazení a oplocení, členitost věznice, výskyt slabých a nebezpečných míst apod.). Ke střežení jsou používány přesné, ale svou průrazností méně účinné samopaly vz. 61. Obdobně jsou střeženy též věznice pro mladistvé.

Ve věznicích s **dozorem** je systém střežení omezen, především zde není k zabránění útěku vězňených osob používáno ozbrojených strážných. Tyto objekty jsou pouze ohrazeny nebo oploceny do výšky 3,5 m. Další (vnitřní) oplocení je budováno v závislosti na použitých vnějších SaSZP. Zbraně jsou zde využívány pouze k vlastní obraně příslušníků.

Zajištění vnější bezpečnosti **vazebních věznic** je podobné jako zajištění bezpečnosti věznic se zvýšenou ostrahou, zejména ve výšce ohrazení a oplocení (6 m a 3,5 m). Výraznější rozdíl je ve způsobu vnějšího střežení, především v počtu obsazovaných strážních věží. Většina vazebních věznic je přímo začleněna do městské zástavby, a proto nebylo (a není) možné vybudovat standardní zakázané pásmo, včetně strážních věží. Výjimkou jsou velké vazební věznice, které jsou střeženy i ze strážních věží.

Ve **všech** výše uvedených typech věznic je k posílení vnější bezpečnosti využíváno i SaZH.

Věznice s **dohledem** nejsou vězeňskou stráží střeženy.

Současný stav a úroveň strážní služby

Z výše uvedených údajů vyplývá, že systém střežení je používán ve věznicích se zvýšenou ostrahou, s ostrahou, s dozorem a ve vazebních věznicích.

Denně (v každém okamžiku) je třeba k výkonu strážní služby v celé Vězeňské službě celkem 247 příslušníků-strážných. Jejich průměrný počet je ve věznicích se zvýšenou ostrahou 9, s ostrahou 7, ve vazebních věznicích 4 a ve věznicích s dozorem 2. Vězeňská stráž střeží úseky v celkové délce cca 26 800 m, z toho 20 100 m střeží živou silou (a to výlučně živou silou nebo v kombinaci s technickými prostředky).

Střežení obvodu věznice ze strážních věží se jeví jako neefektivní využívání lidských zdrojů. Jedná se o náročnou, ale jednotvárnou a nepřilíš důstojnou činnost. Značnou část příslušníků, vykonávajících službu na těchto stanovištích ve věznicích s ostrahou, by bylo možno nahradit spolehlivou technikou. Vzhledem k technickému stavu věznic je však v mnoha případech střežení ze strážních věží jedinou možností. Tento způsob střežení je také výrazným preventivním prvkem působícím na vězněné osoby.

V současné době se tohoto způsobu střežení využívá v 19 (z celkem 34) věznicích a jedná se o cca 80 stanovišť. Obecně lze konstatovat, že se zvyšujícím se stupněm vnější ostrahy se zvyšuje i počet obsazených stanovišť strážních věží, a tím se zkracuje střežený úsek. Ve věznicích se zvýšenou ostrahou jsou obsazena všechna tato stanoviště. O typu zbraně používané ke střežení ze strážních věží rozhoduje na návrh ředitele věznice ředitel odboru vězeňské a justiční stráže GR.

Střežení vstupů a vjezdů do objektů. Tato stanoviště jsou nejfrekventovanějším místem věznice a logicky zde tedy vzniká reálné nebezpečí vzniku mimořádné události.

Zajištění vstupních objektů je v řadě případů zcela nedostatečné, a to po stránce stavební i technické. Výkon služby na těchto stanovištích je mimořádně náročný a vyžaduje nejlepší a nejzkušenější příslušníky. Praktický výkon služby není v jednotlivých typech věznic výrazně odlišný. S přihlédnutím k typu věznice a k celkové vnější i vnitřní bezpečnosti však mohou být rozdíly ve stavebním řešení vstupních objektů nebo v druhu použitých materiálů či techniky.

Pouze 20 věznic je vybaveno detekčním rámem a 11 rentgenem ke kontrole zavazadel vstupujících osob nebo balíků. Nejstarší typy rentgenu (např. v plzeňské věznici se zvýšenou ostrahou) však již nesplňují současné požadavky.

V 10 věznicích jsou stanoviště pro vstup a vjezd společná. V ostatních věznicích jsou oddělená, a to z hlediska samostatnosti strážních stanovišť nebo i stavebně. V několika případech jsou objekty pro vjezd vozidel a pro vstup osob situovány zcela odděleně v různých částech věznice.

Pro zajištění výkonu služby na vstupech a vjezdech do objektů všech věznic je využíváno celkem 76 stanovišť, na kterých v průběhu 24 hodin vykonává službu cca 82 příslušníků. Podle konkrétních podmínek věznice mohou být tato stanoviště jedno nebo vícečlenná a mohou být obsazována nepřetržitě nebo pouze po určitou dobu během dne.

Střežení strážní a zásahovou hlídkou (dále jen SaZH) bez ohledu na typ věznice je téměř ve všech věznicích střežení kombinováno technickým zařízením a lidskou silou (strážnými). Z tohoto důvodu jsou v současné době ve většině věznic zřízeny SaZH (dvou a vícečlenné), které formou pravidelné pochůzky kontrolují objekt, zejména jeho slabá a nebezpečná místa. Kromě toho kontrolují oprávněnost pohybu osob a vozidel v objektu, prověřují signály technických zařízení, a zejména pak provádějí zákroky v případě napadení zaměstnanců či útěku nebo pokusu o útěk apod. SaZH značnou měrou též posiluje vnitřní bezpečnost věznic a bezpečnost zaměstnanců při hromadných akcích vězňených osob.

Výkon služby ve SaZH je velmi náročný a vyžaduje nejen dobrou fyzickou, ale i psychickou připravenost příslušníků. V odůvodněných případech jsou členy SaZH rovněž strážní-psovodi se služebními psy, jejichž přítomnost ve věznici má na chování vězňených osob velmi výrazný preventivní účinek. Služební psi jsou v tomto případě rovněž účinným prostředkem při pronásledování či zadržení prchající vězňené osoby. Denně (v každém okamžiku) ve všech věznicích vykonává strážní službu ve SaZH téměř 100 příslušníků vězeňské stráže.

Cíle

Současný systém zajištění vnější bezpečnosti věznic je zpracován způsobem, který odpovídá bezpečnostní situaci ve Vězeňské službě a není potřeba jej měnit. Při doplnění systému všemi potřebnými technickými a stavebně technickými prostředky (RTG, detekční rámy, ohrazení a oplocení), včetně odpovídajících střežících zařízení dojde ke snížení počtů příslušníků-strážných, podílejících se na zajištění vnější bezpečnosti věznic. Tyto příslušníky bude možné použít například k výkonu dozorcí služby nebo k práci s odsouzenými při naplňování programů zacházení.

Opodstatněnost existence strážní a zásahové hlídky je zřejmá. I při sebelepším technickém vybavení objektů musí ve věznicích existovat skupiny příslušníků, určených k zajišťování a posilování vnější a vnitřní bezpečnosti, k prověřování signálů indikovaných technickými zařízeními apod. Při samotném provedení zákroků v případě vzniku mimořádných událostí (útěk, napadení, pokus o útěk apod.) bude přítomnost SaZH i v budoucnu nenahraditelná. V některých případech nelze vyloučit i zmobilnění členů SaZH.

Prioritním zájmem každé věznice je bezchybný výkon strážní služby na stanovištích. K tomu je však nezbytné vytvořit i odpovídající podmínky pro zajištění vnější bezpečnosti. Zejména vstupní objekty (části objektů) se musí vybavit potřebnými technickými zařízeními, např. RTG ke kontrole zavazadel a detekčními rámy. Samotná stanoviště musí být přehledná, nedobytná, ergonomicky vybavená a musí umožňovat co možná nejlepší přehled o situaci.

Současný technický pokrok naznačuje, že tato stanoviště bude možná nutné vybavit i dalšími technickými prostředky, umožňujícími spolehlivější detekci nebezpečných či nepovolených předmětů (např. drog nebo výbušnin). Nynější systém zajištění výkonu služby dvěma příslušníky zůstane i nadále nutností.

Zkušenosti z posledního období ukazují na nezbytnost přijetí opatření, směřujících k posílení bezpečnosti proti útokům z vně věznic, překonáním vnějšího zabezpečení nebo ze vzduchu za použití vrtulníku, balonu apod., s cílem osvobodit zájmové vězně. Nedílnou součástí těchto opatření bude i zabránění možných pumových atentátů.

ESKORTNÍ SLUŽBA

Eskorty vězňených osob provádí uniformovaná, ozbrojená součást oddělení vězeňské a justiční stráže eskortní služba. Zajišťuje eskorty k umístění a přemístění, k soudním řízením, do zdravotnických zařízení, na vnější pracoviště, k vyšetřovacím úkonům (na základě žádosti orgánů činných v trestním řízení nebo jiného oprávněného orgánu), k vyhoštění osob a v dalších odůvodněných případech (např. zdravotní eskorty v mimopracovní době). Obecně lze eskorty považovat za rizikovou činnost vzhledem

k tomu, že vězněné osoby jsou dopravovány (předváděny) mimo střežené objekty a na místa, kde je často velký pohyb nezúčastněných osob.

Velmi zásadní význam mají s ohledem na bezpečnostní situaci a zvyšující se závažnost trestné činnosti (např. organizovaný zločin) též speciální (tzv. bezpečnostní) eskorty. Tyto eskorty provádějí nejzkušenější příslušníci vězeňské stráže, kteří jsou k tomuto účelu zvlášť vycvičeni a vyškoleni a používají speciální výstroj a výzbroj.

K zajištění potřebné bezpečnosti slouží speciální eskortní vozidla, zejména pancéřová a doprovodná. Na základě příslušných součinnostních dohod se v případě potřeby, v rámci mimořádných bezpečnostních opatření, využívá spolupráce se specializovanými útvary Policie ČR, které mají k těmto účelům i zvláštní vybavení, včetně možnosti využití např. vrtulníků.

Podle způsobu provádění rozeznáváme eskorty motorovými vozidly (zpravidla k tomuto účelu upravenými), pěší eskorty a eskorty prováděné letecky.

K zajištění bezpečnosti při eskortování vězněných osob jsou příslušníci oprávněni použít donucovací prostředky (předváděcí řetízky, pouta a pouta s poutacím opaskem).

K provádění eskort vězněných osob k umístění a přemístění se pro tyto účely zřizují v určených věznicích střediska eskortní služby. Systém představuje propojení všech věznic a vazebních věznic eskortami ve stanovených dnech a časech tak, aby bylo možno bez zbytečných ekonomických nároků přemístit nebo umístit vězněné osoby. Ze statistických údajů vyplývá, že právě tímto systémem je jich eskortován největší počet. Tato skutečnost je ovlivněna zejména požadavky ze strany orgánů činných v trestním řízení, rozsahem a druhem trestné činnosti pachatelů, nutností rovnoměrného vytížení kapacit Vězeňské služby, maximální snahou zajistit dodržování regionálního principu, možnostmi pracovního zařazení apod. Počet eskortovaných osob se výrazně zvýšil také s ohledem na počty cizinců v českých věznicích, neboť vyhoštění zpravidla vždy předchází eskorta k umístění a přemístění.

Vzhledem k tomu, že ne vždy je možné ve věznicích zajistit pro obviněné a odsouzené úplný zdravotní servis, je nutné eskortovat je za účelem ošetření nebo vyšetření mimo střežené objekty do civilních zdravotnických zařízení. Zejména v mimopracovní době tato skutečnost zvyšuje požadavky na potřebný počet personálu a výrazně ovlivňuje celkovou bezpečnost.

Cíle

I v budoucnu bude mít eskortní služba v systému oddělení vězeňské a justiční stráže své významné místo, neboť dochází k neustálému nárůstu počtu eskortovaných osob. Nepředpokládá se, že se změnou struktury vězněných osob dojde k poklesu eskort. Se stoupající nebezpečností a agresivitou a s ohledem na charakter trestné činnosti některých skupin vězněných osob nabývá na významu provádění speciálních (bezpečnostních) eskort, přičemž se předpokládá i jejich větší frekvence.

Systém dálkových eskort nebude v období minimálně 2 let měněn. Nejpozději do 10 let však bude celý systém přeorganizován tak, aby provádění dálkových eskort zajišťovalo středisko eskortní služby dislokované ve Věznici Jiřice.

Počet eskort a eskortovaných osob k orgánům činným v trestním řízení nemůže žádným způsobem Vězeňská služba ovlivnit. Z pohledu bezpečnosti je důležitý stav eskortních místností u příslušných soudů. Ty v mnoha případech nesplňují stanovené bezpečnostní podmínky, popřípadě nevyhovují kapacitně. Situace v tomto smyslu vyžaduje systematické řešení. Vězeňská služba rovněž nemůže výrazně ovlivnit počet zdravotních eskort a eskortovaných osob.

Cílem na úseku eskortní služby je též doplnění a obměna eskortní techniky. Speciální výstrojí a výzbrojí budou v první fázi vybaveni příslušníci eskortních směn, kteří provádějí bezpečnostní eskorty.

Nadále je nutné plánovat a realizovat eskortní činnost tak, aby byla zajištěna ekonomičnost při současném splnění všech požadavků na bezpečnost.

VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ PRACOVISTĚ ODSOUZENÝCH

V rámci programů zacházení bylo a nadále musí být jednou z priorit pracovní zařazování odsouzených. Odsouzení mohou (dle stanovených kritérií) pracovat na vnitřních nebo vnějších pracovištích. Vnitřní pracoviště jsou zřizována uvnitř vězeňských objektů. Vnější pracoviště mohou být střežená nebo nestřežená. V minulosti byla nestřežená pracoviště označována jako brigády bez přímého střežení (BBPS). Svévolná opuštění vnějších nestřežených pracovišť nejsou považována za útoky odsouzených z výkonu trestu, ale evidují se jako odchody.

Pro stanovení stupně zabezpečení vnějších střežených pracovišť je rozhodující skladba odsouzených (podle zařazení do typu věznice), kteří budou na příslušné pracoviště určeni. Vězeňská služba proto dělí pracoviště na typ A a B. Pracoviště typu A má dlouhodobou perspektivu trvání; zřizuje se zde zakázané pásmo s vnitřním i vnějším oplocením a v případě, že není použito vnější střežící zařízení, se zajišťuje střežení objektů ze strážních věží.

U pracovišť typu B se střežený prostor nebo objekt vytyčuje barevnými praporky, fólií nebo postavením strážných při zajištění kruhového střežení. Zpravidla jde o pracoviště s krátkodobou perspektivou jeho trvání. Lze je zříditi i v továrních halách, jež mají charakter pracoviště typu A.

Specifické úkoly zaměstnanců Vězeňské služby ve vztahu k těmto pracovištím, jejich zabezpečení a k odsouzeným na nich zařazených, jsou upraveny příslušnými předpisy.

Cíle

Předpisy Vězeňské služby k zajištění bezpečnosti vnitřních a vnějších pracovišť odpovídají příslušným zákonným normám. Zřizování vnějších pracovišť je ekonomicky nákladné především s ohledem na značnou potřebu střežení živou silou, ale též i s ohledem na materiální a technické zajištění. Z tohoto důvodu je za systémové řešení považováno zaměstnávání odsouzených uvnitř střežených prostorů (věznic). Zřizování vnějších střežených pracovišť bude pouze doplňkovou formou.

DOZORČÍ SLUŽBA

Vězeňská stráž má, v souladu se zákonem o Vězeňské službě, postavení ozbrojeného sboru a je podle zásad výstavby a řízení takového sboru ve věznicích organizována v odděleních vězeňské a justiční stráže. Součástí oddělení vězeňské a justiční stráže je uniformovaná, ale při výkonu služby neozbrojená složka - dozorčí služba.

Příslušníci vězeňské stráže jsou (v souladu s vnitřním předpisem o vězeňské a justiční stráži) při výkonu dozorčí služby ve věznicích s dozorem vyzbrojeni slzotvorným prostředkem, přenosnou radiostanicí (popř. osobním přivolávačem); ostatní výzbroj (např. předváděcí řetízky, pouta, obušek) mají uloženu na místě k tomu určeném. Ve věznicích se zvýšenou ostrahou, ostrahou a vazebních věznicích stanoví ředitel věznice, na kterých odděleních a jakými donucovacími prostředky mají být příslušníci vězeňské stráže při výkonu dozorčí služby vyzbrojeni. Inspektoři dozorčí služby jsou při odchodu ze svého stanoviště do prostor s vězněnými osobami vyzbrojeni obuškem, slzotvorným prostředkem a přenosnou radiostanicí (popř. osobním přivolávačem), a to bez rozdílu, zda se jedná o věznicí s dozorem, ostrahou, zvýšenou ostrahou či o vazební věznicí.

Ve věznicích jsou při výkonu dozorčí služby používány SaSZP v souladu s vnitřním předpisem o jednotném systému zajištění bezpečnosti při využívání SaSZP ve Vězeňské službě.

K zabránění nebo odvrácení útoku proti své osobě nebo zabránění násilí mezi samotnými vězni využívají dozorcí dovednosti a znalosti aktivní sebeobrany, s cílem podstatně omezit používání jiných donucovacích prostředků. Důraz je kladen na jejich fyzickou a psychickou vybavenost. Za tímto účelem jsou dozorcí odborně školeni, zejména ve znalostech speciálních technik a komunikačních

dovedností. Umění komunikace s vězňenými osobami je prvotním předpokladem zabránění vzniku případných mimořádných událostí.

Specifikace činnosti dozorčí služby

Dozorčí služba má kromě své režimové funkce i rozhodující podíl na zabezpečení vnitřní bezpečnosti v objektech Vězeňské služby. Jejím úkolem je zajistit, aby obvinění a odsouzení dodržovali stanovený pořádek a kázeň, s cílem vytvořit bezpečné podmínky pro personál a samotné vězňené osoby. Jedním z hlavních úkolů je předcházet a včas odhalovat případné násilí mezi vězni. Stanovené priority tak stírají jakýkoliv rozdíl mezi výkonem dozorčí služby v jednotlivých typech věznic, protože plnění těchto zásadních úkolů vyžaduje od všech dozorců rozhodnost, vysokou bdělost, iniciativu, a to bez rozdílu, zda se jedná o výkon dozorčí služby ve věznicích s dozorem, ostrahou, zvýšenou ostrahou nebo ve vazebních věznicích.

Prvotním předpokladem je kvalitní pochůzková a kontrolní činnost a profesionální provádění všech druhů prohlídek vězňených osob.

Zajištění vnitřní bezpečnosti věznic není pouze věcí dozorčí služby, ale i všech ostatních zaměstnanců Vězeňské služby.

Dozorčí služba plní úkoly při činnostech, vyplývajících z vnitřních řádů věznic (např. početní prověrky stavu vězňů, volnočasové aktivity, výdej stravy, výměna prádla, apod.), včetně dalších, jakými jsou např. předvádění vězňených osob k lékaři, k orgánům činným v trestním řízení, organizační zajištění návštěv, nákupů, vycházek, koupání apod. Příslušníci dozorčí služby rovněž zajišťují dozor vězňených osob na vnitřních a vnějších pracovištích. Kromě toho se také spolupodílejí na plnění programu zacházení s odsouzenými a na příjmu obviněných do výkonu vazby (popř. odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody), a to zejména v mimopracovní době a bezprostředně pak zabezpečují jejich následné umístění na jednotlivé cely či ložnice.

Současná úroveň dozorčí služby

Jedním z problémů při zajišťování vnitřní bezpečnosti věznic ze strany dozorčí služby je ta skutečnost, že v současné době není jediná věznice, ve které by vykonávali trest odsouzení, zařazení soudem do jednoho typu věznice. Tato nesourodost velmi významným způsobem zvyšuje bezpečnostní rizika nejen při výkonu dozorčí služby, ale i při prosazování nového pojetí zacházení s vězňenými osobami. Za tohoto stavu je téměř nemožné vyčlenit pro programy zacházení odpovídající prostory a naplnit tak stanovený cíl, a to, že: Pouze v bezpečné věznici lze provádět kvalitní programy zacházení s odsouzenými.

Pro kvalitní výkon dozorčí služby a plnění stanovených úkolů v oblasti zajišťování bezpečnosti věznic je velmi důležitým a zásadním prvkem spolupráce dozorčí služby s oddělením výkonu vazby a trestu, zejména pak s vychovateli, vrchními dozorci a specialisty. Bez takovéto týmové spolupráce lze jen velmi problematicky organizovat nejrůznější aktivity, zajišťovat kázeň a pořádek u vězňených osob a snižovat bezpečnostní rizika.

Prioritou tedy musí být, aby ředitelé věznic vytvořili podmínky pro týmový charakter práce s vězňenými osobami a takový způsob práce (výkonu služby) podporovali a prosazovali. Jedině tak lze dosáhnout snížení bezpečnostních rizik a kvalitně plnit úkoly stanovené pro dozorčí službu v oblasti vnitřní bezpečnosti.

Dalším důležitým prvkem, který může významným způsobem ovlivnit bezpečnost věznic, jsou početní stavy nejen v dozorčí službě, ale vězeňského personálu jako celku.

Z celkových skutečných počtů příslušníků dozorčí služby (1705) zajišťuje v pracovních dnech denní dozorčí službu v objektech Vězeňské služby denně 500 dozorců, z toho 244 ve směnném provozu (12hodinová pracovní doba) a 256 v ostatních činnostech (předvádění k orgánům činným v trestním

řízení, organizační zajištění nákupů, vycházek, volnočasových aktivit, atd.) v 8hodinové pracovní době. Ve dnech pracovního volna a klidu se na zabezpečení služby podílí v denní době 242 dozorců (v ostatních činnostech jen 30), v noční době pak 191 dozorců.

Kontrolní a řídicí činnost nad dozorci denně zabezpečuje 51 inspektorů dozorčí služby. V žádném případě nelze přehlížet ten fakt, že v některých věznicích jsou početní stavy příslušníků (zejména pak příslušnic) dozorčí služby nedostatečné.

Důležitým předpokladem pro další práci (výkon služby) je tedy provést organizační přeskupení vězeňského personálu tak, aby byly vytvořeny kvalifikované týmy odborníků. Důraz musí být kladen na týmovou práci, s cílem vytvořit pozitivní atmosféru důvěry a bezpečí, neboť sociální klima a chování jak vězeňského personálu, tak i vězněných osob úzce souvisí s vnitřní bezpečností.

Z tohoto důvodu lze předpokládat, že u některých kategorií vězněných osob (např. mladiství, ženy, odsouzení ve specializovaných odděleních) se v budoucnu nebudou na dozorčí službě podílet dozorcí, ale tzv. režimoví pracovníci (asistenti vychovatelů).

Rozhodujícím prvkem, výrazně ovlivňujícím podmínky výkonu dozorčí služby, je stav a úroveň STP, včetně stavu a úrovně SaSZP (viz kapitoly STP a SaSZP).

V případě, že v dalším období bude pokračovat snižování přeplněnosti věznic, bude nutné postupně vytvářet podmínky pro to, aby ve věznici daného základního typu nebyla zřizována oddělení pro výkon trestu v jiném typu. To umožní zvýšit kvalitu plnění úkolů dozorčí služby, lépe aplikovat zákonné normy u vězněných osob i zlepšit podmínky pro realizaci programů zacházení s odsouzenými.

Cíle

V oblasti legislativy současné znění zákonů o výkonu trestu odnětí svobody a o výkonu vazby včetně prováděcích vyhlášek odpovídá nastolenému trendu reformy českého vězeňství. Při tvorbě vnitřních předpisů Vězeňské služby je nezbytné i nadále postupovat v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly.

Ve smyslu pojmu humanizace vězeňství vytvářet podmínky k tomu, aby personál, resp. příslušníci dozorčí služby chápali smysl tohoto pojmu a aktivně se podíleli na jeho praktické realizaci. Kvalifikovaný personál (psychicky a fyzicky vybavený, s dobrými komunikačními vlastnostmi), schopný plnit výchovné poslání v souladu s principy humanizace, musí být přesvědčen o smyslu a významu své činnosti a současně být odpovídajícím způsobem motivován.

Při plnění svých povinností musí dozorčí služba respektovat a ochraňovat lidskou důstojnost a práva vězněných osob. Současně musí být udržována nezbytná vnitřní kázeň.

V oblasti řízení, realizace cílů i jednotlivých dílčích úkolů je nezbytné pokračovat ve vytváření účinných a konstruktivních profesionálních vztahů a přesně vymezit pravomoc a odpovědnost každého dozorce (pracovníka). Dodržování zásad vnitřní bezpečnosti musí být vyžadováno nejen od příslušníků dozorčí služby, resp. vězeňské stráže, ale od všech zaměstnanců věznice. Důraz je potřeba klást na kvalitně prováděnou kontrolní a pochůzkovou činnost a vysokou profesionalitu při provádění všech druhů prohlídek.

Jen soustavnou prací kvalifikovaných týmů odborníků lze vytvářet pozitivní sociální klima u vězněných osob, s cílem motivovat je k prosociálním životním hodnotám a postojům. Do týmu, který bude pracovat jako otevřená skupina, musí být zařazováni zaměstnanci s vysokou profesionální úrovní a přiměřenou praxí, tělesně a odborně zdatní příslušníci (dozorcí), s možností obměny jednotlivých zaměstnanců v cyklech po dvou letech.

Ve věznicích, kde nejsou zřízena oddělení jiných základních typů, a u vyjmenovaných kategorií vězněných osob je nutno zvážit možnost ustavení tzv. režimových pracovníků (asistentů

vychovatele). Rovněž je potřeba nově koncipovat pojetí režimové služby u některých kategorií odsouzených, jako jsou mladiství, ženy a případně další.

-

BEZPEČNOSTNÍ A ORGANIZAČNÍ OPATŘENÍ K VĚZNĚNÝM OSOBÁM CIZINCŮM (V SOUVISLOSTI S ORGANIZOVANOU TRESTNOU ČINNOSTÍ)

Při hodnocení bezpečnostní situace ve Vězeňské službě nelze ponechat bez povšimnutí zcela nový fenomén, se kterým nejsou zkušenosti ani v českém vězeňství ani v zahraničí. Jedná se o zvýšené riziko prorůstání organizovaného zločinu do vězeňského systému. V současné době se tato problematika projevuje především ve skupině cizinců (obviněných i odsouzených), ale i dalších vězněných osob, jež mohou mít případné vazby na organizovaný zločin. V této souvislosti se musí Vězeňská služba vypořádat s některými novými skutečnostmi, zejména s tím, že část vězňů může působit jako organizovaná skupina, která:

- může být organizována zvenčí;
- má svou specifickou hierarchii (osob, hodnot a cílů);
- nemá zábran při volbě prostředků pro dosažení svých cílů.

Nebezpečnost vězněných osob, zapojených do organizovaných skupin, spočívá v tom, že představují zvýšená rizika pro ostatní vězně, pro vězeňský personál i pro celou společnost. Je zřejmé, že Vězeňská služba nebude schopna řešit mimořádné bezpečnostní situace pouze vlastními silami a prostředky bez úzké součinnosti s ostatními bezpečnostními složkami státu. Ze strany Vězeňské služby je třeba vytvářet základní ochranná a preventivní opatření vzhledem k činnosti těchto organizovaných skupin, a to zejména:

- zřizováním specializovaných oddělení s možností samostatného ubytování;
- jazykovou přípravou vězeňského personálu;
- specializovanými programy zacházení;
- úpravou vnitřních řádů věznic.

Cíle

Důsledným monitorováním a vyhodnocováním činnosti vytypovaných a zájmových vězněných osob je třeba předcházet jejich možnému organizování, a tím minimalizovat jejich vliv na ostatní vězněné osoby (organizování hromadných nepokojů, hladovek, příprav útěku či napadení personálu), na vězeňský personál a na celou společnost. Jednou ze základních priorit je co nejrychlejší uplatnění těchto základních požadavků:

- a. minimálně v pěti věznicích s vyšším stupněm ostrahy vybudovat specializované oddělení; pak bude možné ubytování maximálně po dvou věznicích za dodržování zvláštního režimu zacházení (celková kapacita cca 200 vězňů);
- b. ve věznicích výrazně zkvalitnit technická zařízení instalovaná na vstupu do věznic a uvést do praxe další technická zařízení jako např. elektronickou evidenci vstupu oprávněných osob do jednotlivých úseků věznice, elektronická zařízení pro detekci mobilních telefonů uvnitř objektů, kde jsou umístěni obvinění nebo odsouzení;
- c. dokončit vyzbrojení, vystrojení (speciální výzbrojí a výstrojí) a výcvik jednotek pro služební zákrok pod jednotným velením, a to s cílem jejich rovnoměrného rozložení v rámci územní struktury věznic;

nově vymezit režim používání mobilních komunikačních a záznamových zařízení v objektech Vězeňské služby.

[>>> dále](#)

ZVLÁŠTNÍ OCHRANA SVĚDKA

Na základě nově přijatého zákona o zvláštní ochraně svědka musí Vězeňská služba plnit v této souvislosti další úkoly, které doposud nebyly v České republice nikdy uplatňovány, a tudíž nejsou v této oblasti ani žádné zkušenosti. V současné době probíhají prvotní jednání s příslušnými specializovanými útvary Policejního prezidia ČR, na nichž jsou projednávány základní požadavky kladené na Vězeňskou službu. V působnosti vězeňské a justiční stráže se bude jednat především o součinnost při zajišťování mimořádných přímých bezpečnostních eskort a způsob střežení vězňených osob v těch objektech Vězeňské služby, kde budou zřízena zvláštní oddělení pro umístění osob se zvláštním režimem. Podrobnosti a konkrétní úkoly budou stanoveny v rámci součinnostních dohod s Policií ČR a později upraveny vnitřním předpisem.

Cíle

Po určení dislokace specializovaných oddělení bude možné začít s jejich postupným budováním, a to při dodržení stanovených bezpečnostních kritérií. Dále je v těchto odděleních potřeba vytvořit a realizovat nezbytná režimová opatření. Legislativně musí být stanoveny specifické bezpečnostní zásady pro střežení, předvádění a eskortování vězňených osob, zahrnutých do programu zvláštní ochrany svědka.

JUSTIČNÍ STRÁŽ

Vznik justiční stráže je datován rokem 1993, kdy došlo k potřebě zajištění ochrany justice a především zaměstnanců soudů. V tomto období byl zaznamenán značný nárůst agresivity ze strany občanů, která se projevovala zejména ve snaze o rušení soudních jednání a při výkonech soudních rozhodnutí mimo objekty justice. Obecně bylo nezbytné zajišťovat ochranu zdraví a bezpečnost všech zaměstnanců justice. U jednotlivých okresních soudů byly k zajištění pořádku, bezpečnosti a ochrany majetku zřizovány místní jednotky justiční stráže, přičemž počet jejich příslušníků nepřesahoval stanovený limit (5 příslušníků). Proto bylo původně počítáno pouze se 435 příslušníky justiční stráže. Během následujících let byl (v závislosti na zvýšení počtu soudních jednání a množství provedených soudních úkonů) počet příslušníků justiční stráže postupně zvyšován.

Kromě plnění úkolů v oblasti preventivního působení na občany, kteří navštěvují justiční objekty, zajišťovali příslušníci justiční stráže vstupy do objektů justice, jednací síně a prostory v celém objektu, a zejména pak ochranu majetku, zdraví a bezpečnost zaměstnanců.

Vzhledem ke značnému nárůstu kriminality ve společnosti docházelo ke zvýšenému počtu služebních zákroků proti osobám, jež narušovaly pořádek a bezpečnost v justičních objektech nebo v místech výkonu soudních rozhodnutí. Při vzniku justiční stráže neexistovalo signální zabezpečení jednotlivých budov justice, které by odpovídalo výkonu služby a napomáhalo k zamezení nezákonného jednání občanů. Vstupy do budov nebyly vybaveny detekčními rámy, kamerovými systémy a ani rentgeny pro kontrolu vnášených zavazadel. Tento nedostačující stav v zabezpečení byl nahrazován zejména značným úsilím příslušníků justiční stráže. V mnohých případech docházelo k zajišťování bezpečnosti na úkor bezpečnosti samotných příslušníků. Projevoval se i nedostatek kvalitních radiostanic pro vzájemné spojení mezi příslušníky, a to nejenom v budovách soudů, ale i při zajišťování jednotlivých činností v příslušném regionu, kde rádiové spojení nebylo vůbec k dispozici.

Pouze v malé míře docházelo ke zkvalitňování a zabezpečování jednotlivých objektů odpovídajícími technickými prostředky a vybavením ke zvýšení bezpečnosti příslušníků justiční stráže, zaměstnanců justice i samotných účastníků řízení. K tomuto účelu byly zřizovány služebny justiční stráže, kde příslušníci justiční stráže vyhodnocovali signály z technického zabezpečení exponovaných prostor a přijímali účinná opatření k zajištění pořádku, bezpečnosti a ochraně majetku. K zajišťování bezpečnosti v objektech justice se postupně začaly ve vstupních prostorách objektů instalovat detekční rámy a rentgeny zavazadel, podstatně ulehčující a zlepšující kontrolu vstupujících osob i vnášených zavazadel.

Činnost justiční stráže byla v roce 2001 rozšířena novelizací zákona o Vězeňské službě i na objekty státních zastupitelství. V souladu s touto novelou byl počet příslušníků justiční stráže navýšen o 262 na současný celkový počet 942. Obsazování státních zastupitelství a následné zajišťování pořádku a bezpečnosti v těchto objektech se provádí postupně v návaznosti na nábor nových příslušníků justiční stráže. Nejvíce znepokojující je situace v regionu hlavního města Prahy, kde Vězeňská služba přes veškeré úsilí není schopna konkurovat široké nabídce pracovních míst, zejména v oblasti finančního ohodnocení. Negativně se projevuje i malá společenská prestiž Vězeňské služby jako celku. Dlouhodobě se zde nedaří obsazovat tabulková místa u jednotlivých soudů ani tabulková místa určená pro jednotlivá státní zastupitelství. V regionu hlavního města Prahy se jedná o těžko řešitelný problém, pramenící z velké nabídky pracovních míst a nízké míry nezaměstnanosti.

Základními články justiční stráže jsou místní jednotky justiční stráže, zabezpečované po stránce personální a materiální určenými věznicemi. Jednotky působí u všech okresních, obvodních, městských, krajských soudů, Vrchního a Nejvyššího soudu, u vybraných státních zastupitelství a na ministerstvu spravedlnosti. Pro soudy, které sídlí v jednom objektu, je zřízena zpravidla společná jednotka. U těch státních zastupitelství, kde nejsou jednotky justiční stráže zřízeny, zajišťují jejich úkoly jednotky justiční stráže určeného soudu nebo státního zastupitelství.

Ministr spravedlnosti řídí justiční stráž prostřednictvím generálního ředitele Vězeňské služby. Metodicky je činnost justiční stráže řízena ředitelem odboru vězeňské a justiční stráže generálního ředitelství Vězeňské služby. Za zabezpečení, organizaci a praktický výkon služby zodpovídá ředitel určené věznice prostřednictvím vedoucího oddělení vězeňské a justiční stráže. Personální a kázeňskou pravomoc nad příslušníky justiční stráže vykonává ministr, generální ředitel a ředitel věznice. Kázeňskou pravomoc nad příslušníky justiční stráže vykonává i vedoucí oddělení vězeňské a justiční stráže. Výkon služby justiční stráže s technickými a režimovými opatřeními u soudů, státních zastupitelství a na ministerstvu koordinuje a usměrňuje bezpečnostní ředitel ministerstva spravedlnosti. Dále se příslušník justiční stráže řídí pokyny předsedy soudu, ředitele správního útvaru soudu, předsedy senátu, vedoucího státního zástupce, případně jiného pověřeného zaměstnance soudu, státního zastupitelství nebo ministerstva. Tento způsob řízení jednotek justiční stráže je nepružný a značně roztržité.

Nedílnou součástí profesní přípravy příslušníků justiční stráže je nástupní kurz, zabezpečovaný Institutem vzdělávání Vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem. Tam jsou příslušníci justiční stráže pro výkon služby připravováni po stránce teoretické i praktické. Po jeho ukončení je příslušník justiční stráže zařazen k příslušné místní jednotce k vlastnímu výkonu služby.

Profesní vzdělávání příslušníků pokračuje ve věznicích, kde je prováděna odborná a služební příprava. Ta je členěna na teoretickou přípravu a ostré školní střelby ze služebních zbraní, jež jsou pro příslušníky justiční stráže organizovány 2x ročně. Teoretickou část absolvují příslušníci justiční stráže společně s příslušníky vězeňské stráže a ostatními zaměstnanci věznice. Obecně je odborná a služební příprava zaměřena především k výkonu služby příslušníků vězeňské stráže ve věznicích a problematice justiční stráže se věnuje jen okrajově. V praxi se stává, že problematiku justiční stráže školí příslušník nebo zaměstnanec Vězeňské služby, který s přímým výkonem služby justiční stráže nepřichází do styku. Tento nedostatek je třeba řešit v nově připravovaném modelu služební přípravy.

Ostré školní střelby pro příslušníky justiční stráže jsou (s ohledem na charakter a povahu vykonávané služby) zajišťovány v nedostačujícím počtu. Přestože od roku 1993 došlo k použití stříelné zbraně pouze jedenkrát, nelze tuto skutečnost podceňovat a v budoucnu se musí zajistit provádění ostrých školních střelb minimálně 6x ročně. Důvodem je zdokonalení příslušníků v manipulaci se zbraní a v přesné střelbě z různých poloh při využití překážek jako ochrany.

Součástí profesní přípravy příslušníků justiční stráže je i výcvik sebeobrány prvků. Velmi dobré základní znalosti prvků sebeobrány získávají příslušníci justiční stráže již v nástupním kurzu. Po přidělení k místní jednotce justiční stráže je provádění praktického výcviku již značně problematické. Limitujícím faktorem je nejen vzdálenost příslušné věznice a dopravní dostupnost (např. Pelhřimov od Č. Budějovic 100 km), ale i další okolnosti (finanční náročnost, materiální vybavení, prostory vhodné k výcviku, zajištění cvičitele, počty příslušníků ap.). V současné době mají některé věznice uzavřeny dohody s Policií ČR o zajištění výcviku sebeobrány pro příslušníky justiční stráže příslušného okresního soudu. Při výcviku sebeobrány je nutné postupně dosáhnout takového stavu, kdy příslušník

justiční strážě bude schopen provést zákrok k zamezení protizákonnému jednání na skutečně profesionální úrovni.

Cíle

Všechny justiční objekty musí být vybaveny odpovídající zabezpečovací technikou a spolehlivými komunikačními prostředky, které budou sloužit k zajištění celkové objektové bezpečnosti. Všude tam, kde je zřízena samostatná jednotka justiční strážě, je nutné vybudovat služebnu justiční strážě, kde bude soustředěna indikace vyhodnocení všech prvků objektové bezpečnosti.

Tabulkový počet příslušníků justiční strážě u jednotlivých jednotek musí být přehodnocen podle skutečných požadavků soudů a s ohledem na rozlohu a členitost objektu, počet objektů, rozlohu příslušného regionu a složení obyvatelstva, počet konaných soudních jednání a závažnost trestné činnosti projednávané u příslušného soudu.

Odborná a služební příprava se musí zaměřit na podmínky služební činnosti příslušníků justiční strážě. Ostré školní střelby a výcvik sebeobranu je nutno provádět tak, aby příslušníci justiční strážě dosáhli potřebné úrovně, odpovídající jejich služebnímu zařazení. Důležité je rovněž doplnit výzbroj a výstroj místních jednotek justiční strážě o brokovnice, neprůstřelné vesty a jiné ochranné pomůcky, jež budou využívány při projednávání závažné trestné činnosti v objektu justice, soudních úkonech a při plnění služebních úkolů souvisejících s ochranou osob nebo majetku.

Pro splnění dalšího úkolu - odstranit nedostatky ve výzbroji a výstroji příslušníků justiční strážě je prvořadě nakoupit 400 kusů revolverů ráže 38 a doplnit radiotelefonní síť VKV pro justiční stráž.

SLUŽEBNÍ A ODBORNÁ PŘÍPRAVA

V současném období obsahuje služební a odborná příprava střeleckou přípravu a ostré školní střelby, kondiční přípravu a sebeobranu, problematiku bezpečnosti práce a protipožární a zdravotnickou přípravu. Ostatní odborné součásti jsou doplňovány podle konkrétních potřeb jednotlivých věznic.

Služební příprava se skládá ze školení a prověřování teoretických a praktických znalostí právních a vnitřních předpisů, upravujících výkon služby nebo práce ve Vězeňské službě, speciálního výcviku a prověrek stavu pohotovosti ve Vězeňské službě.

Učební cíle jsou zaměřeny na zvyšování a upevňování teoretických znalostí a praktických dovedností, zejména jejich důsledné uplatňování v praktické činnosti při řízení a výkonu služby nebo práce.

Výcvik příslušníků ve střelbě ze služebních zbraní se v současné době provádí takto:

vězeňská stráž

pistole vz. 82 - 5 střeleckých cvičení s celkovým počtem 40 ks nábojů;

samopal vz. 61 - 4 střelecká cvičení s celkovým počtem 32 ks nábojů;

brokovnice - 2 střelecká cvičení s celkovým počtem 10 ks nábojů;

samopal vz. 58 - 1 střelecké cvičení s celkovým počtem 8 ks nábojů;

justiční stráž

revolver - 4 střelecká cvičení s celkovým počtem 36 ks nábojů;

brokovnice - 2 střelecká cvičení s celkovým počtem 6 ks nábojů.

Uvedené počty nábojů se vztahují na příslušníka a rok. Celkový počet 90 ks nábojů na příslušníka ve výcvikovém roce je nedostatečný. Většina věznic totiž nemá výcvikové trenažéry pro výcvik střelby a velká část výkonných příslušníků je ve služebním poměru méně než 5 let. Pro srovnání lze uvést, že příslušník Policie ČR má na roční výcvik 300 ks nábojů do pistole a navíc se zúčastňuje závěrečného přezkoušení, při němž spotřebuje dalších 30 ks nábojů.

Počty střeliva je z tohoto důvodu potřebné pro kvalitní výcvik příslušníků minimálně ztrojnásobit. Příslušníci nemají zažitou manipulaci se zbraní a často si nedokáží odstranit ani drobné poruchy při střelbě. Z různých důvodů, hlavně ekonomických, se neprovádí výcvik střelby v noci.

U šesti vybraných věznic se v současné době ověřuje nově navržený systém profesní přípravy zaměstnanců Vězeňské služby. Základní filozofií její nové koncepce je prohlubování a upevňování vědomostí, dovedností a návyků nutných pro vykonávání dané funkce, založené na osobní odpovědnosti každého pracovníka, s využitím vnitřní a vnější motivace.

Organizační článek (věznice) je zde uvažován jako samostatný subjekt, který si především ve svém vlastním zájmu proškoluje a také hodnotí svůj personál. Vychází přitom z konkrétních podmínek a sleduje obecný cíl - zkvalitnění všech činností na vlastních pracovištích.

Profil pracovníka Vězeňské služby musí odpovídat kritériím a požadavkům, jež jsou nezbytné k jeho pracovnímu zařazení. Prvotním hlediskem je profesionalizace, spočívající ve vysoké úrovni potřebných znalostí, dovedností a optimální motivaci k výkonu povolání. Profesionálem rozumíme sebevědomého, iniciativního, cílevědomého, mravně autonomního odborníka se zájmem o svou profesi a schopného se samostatně rozhodovat. Pracovníci v přímém kontaktu s vězni musí být schopni vést obviněné a odsouzené k odpovědnému prosociálnímu chování.

Profesní přípravu je třeba chápat jako nedílnou součást celoživotního vzdělávání. Hlavní odpovědnost za kvalitní provádění služební odborné přípravy by měla být na ředitelích organizačních článků a vedoucích jednotlivých pracovišť.

V rámci profesní přípravy je personál rozdělen do několika učebních skupin podle jeho odborného a pracovního zařazení, např. příslušníci vězeňské a justiční stráže v přímém výkonu služby, občanskí pracovníci ve styku s vězněnými osobami, ostatní občanskí pracovníci atd.

Učební plány jsou orientovány na poskytování odborných znalostí a dovedností. Jedná se zejména o střeleckou přípravu, odbornou služební problematiku (zákony, vyhlášky, nařízení, vnitřní předpisy apod.), zákroky pod jednotným velením, výchovu k dodržování lidských práv, profesní etiku, výchovu k právnímu vědomí apod.

Uvedený záměr bude po ověření a vyhodnocení realizován v průběhu roku 2002 vydáním vnitřního předpisu o profesní přípravě zaměstnanců Vězeňské služby.

Cíle

Obecným cílem služební přípravy je zvýšení profesní úrovně personálu Vězeňské služby, což zahrnuje i oblast komunikace s vězněnými osobami, profesní etiku i problematiku preventivního působení proti prorůstání organizovaného zločinu do českého vězeňství.

Služební příprava musí korespondovat se systémem celoživotního vzdělávání, jenž je v současné době již zpracován a bude uváděn do praxe společně s novým způsobem hodnocení personálu. Výsledky v oblasti celoživotního vzdělávání a služební přípravy významně ovlivní možnosti profesionálního růstu v souladu s připravovaným kariéřním řádem Vězeňské služby.

SLUŽEBNÍ ZÁKROK POD JEDNOTNÝM VELENÍM

V souladu se zákonem o Vězeňské službě, vnitřními předpisy Vězeňské služby a stanovenou metodikou se k řešení krizových situací u každého organizačního článku zpohotovuje jednotka pro služební zákrok pod jednotným velením.

Současná výstroj a výzbroj příslušníků určených k zákroku pod jednotným velením je složena z běžné výstroje a výbroje používané k výkonu služby. Věznice jsou dále pro tyto účely vybaveny ochrannými helmami, štíty a obušky, tzv. federál.

V souvislosti s prorůstáním organizovaného zločinu do vězeňského prostředí a zvyšující se agresivitou a brutalitou různých skupin i jednotlivců, bylo v roce 2001 zakoupeno 50 ks speciální výstroje a výbroje k ochraně příslušníků při řešení krizových situací v jednotlivých věznicích, případně v rámci Vězeňské služby. Tyto ochranné pomůcky jsou používány k naplnění účelu služebního zákroku pod jednotným velením a k demonstraci síly v případech vzniku protestních nebo násilných akcí vězňených osob.

Zakoupená výstroj a výzbroj byla přidělena všem věznicím se zvýšenou ostrahou (Mírov, Valdice, Rýnovice, Plzeň) a jedné věznici s ostrahou (Vinařice).

V nastoupeném trendu zvyšování ochrany a bezpečnosti příslušníků při výkonu služby je nutno pokračovat. Speciální výzbrojí a výstrojí budou muset být v dohledné době vybaveny i všechny vazební věznice a věznice s ostrahou .

Vzhledem k realitě a vývojovému trendu zvyšující se nebezpečnosti vězňených osob i možného napadení z vnějšku je třeba vytvářet legislativní a faktické podmínky pro vznik několika specializovaných skupin (zásahových jednotek ve vybraných věznicích). Tyto jednotky musí být vybaveny odpovídajícím výstrojním, výzbrojním a spojovacím materiálem, pancéřovými a doprovodnými vozidly a jejich příslušníci by měli mít speciální výcvik k provádění služebního zákroku pod jednotným velením a k provádění eskort zvláště nebezpečných nebo zájmových osob. Výcvik a nasazování příslušníků ke služebním zákrokům pod jednotným velením je do budoucna potřebné provádět v rámci součinnostních dohod s Policií ČR.

Cíle

Použití jednotek pro zákrok pod jednotným velením zůstává i nadále plně v pravomoci ředitele věznice, který jediný může po zhodnocení situace o jejich nasazení rozhodnout.

Část těchto jednotek (v celkovém počtu nejméně 160 příslušníků) je vyzbrojena a vycvičena zvláště, a to jak k případnému použití v domovské věznici, tak i ke koordinovanému použití v rámci celé Vězeňské služby v případě plošných nepokojů a hromadných vystoupení vězňených osob.

Významným rysem společného zásahu několika jednotek je též prvek preventivní, kdy se předpokládá, že pouhá demonstrace síly či hrozba silou budou postačující.

Hromadná vystoupení, směřující k hrubým porušením zákona a ohrožení životů či zdraví vězňených osob nebo personálu a hrozící majetkovými škodami většího rozsahu, budou řešena v rámci součinnostních dohod s Policií ČR. Z toho je zřejmé, že vlastní jednotky Vězeňské služby nemají nahrazovat prostředky, jimiž disponuje Policie ČR.

Společný zásah více jednotek je možné provést pouze na přímý pokyn generální ředitelky Vězeňské služby nebo jejího I. náměstka, nebo na přímý pokyn jiné, generální ředitelkou pověřené osoby.

Použití jednotek pro zákrok pod jednotným velením je však vždy považováno za krajní řešení vzniklé bezpečnostní situace.

-

SLUŽEBNÍ KYNOLOGIE

Po zrušení kategorie strážních psů v roce 1993 jsou ve Vězeňské službě používány 3 kategorie služebních psů, a to psi všestranní, obranní a psi specialisté. V současné době je celkový početní stav služebních psů cca 250. Všestranní a obranní psi jsou využíváni zejména ve strážní službě, kdy jsou zařazováni do sestavy strážní a zásahové hlídky nebo pro posílení bezpečnosti při eskortní činnosti. Neocenitelnou roli hrají při pronásledování a zadržení prchajících vězňených osob nebo jsou v krajním případě rovněž velmi účinným zákonným donucovacím prostředkem. Využití služebních psů má obecně výrazný preventivní účinek.

Psi specialisté jsou především využíváni k odhalování výroby, distribuce a pronikání omamných a psychoaktivních látek do vězeňských zařízení. Využívají se k prohlídkám ubytovacích a ostatních společných prostor, pracovišť, dílen, skladů, ke kontrolám poštou doručených nebo návštěvami přinesených balíků a věcí, běžné korespondence, vozidel vjíždějících do střežených objektů apod.

Cíle

Hlavním cílem je zachování celkového stávajícího počtu služebních psů využívaných ve Vězeňské službě s tím, že se bude postupně měnit jejich struktura. Záměry směřují k rozšíření počtů protidrogových psů, přičemž je snaha dosáhnout toho, aby v každé věznici (pokud to podmínky věznice umožňují) byli 1 až 2 služební protidrogoví psi (podle velikosti věznice). Zavádění dalších psů specialistů musí být prováděno vyváženě, s ohledem na přirozený úbytek psů všestranných a obranných.

V případech, kdy nebude možné ve věznici zrealizovat ustájení a výcvik těchto psů, zůstanou zachována stávající střediska protidrogových psů, popřípadě budou přesunuta tak, aby činnost psů specialistů byla zajištěna ve všech věznicích rovnoměrně, efektivně a s přihlédnutím k jejich reálným potřebám. I přes výrazný technický pokrok v oblasti detekce omamných a psychoaktivních látek jsou protidrogoví psi jedním z neúčinnějších a nejefektivnějších prostředků. Vzhledem k výrazné potřebě rozšíření speciálních protidrogových psů ve Vězeňské službě bude nutné do budoucna hledat i cesty, vedoucí k nezávislosti a samostatnosti při jejich výchově a výcviku.

V rámci služební kynologie jsou dále přijímána i opatření k zavedení speciálních psů na vyhledávání vybušnin.

-

TECHNICKÉ A STAVEBNĚ TECHNICKÉ PROSTŘEDKY (dále jen STP)

V souladu s vnitřními předpisy se k zajištění bezpečnosti střežených objektů Vězeňské služby zřizují stavby a soubory STP, doplňované širokým okruhem spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků.

Stavební řešení a uspořádání střežených objektů Vězeňské služby (dále jen střežený objekt) musí odpovídat zásadám bezpečnosti.

Specifikace technických a stavebně technických prostředků

STP rozumíme např. vnější ohradní zeď (oplocení), vnitřní sled oplocení, který vymezuje zakázané pásmo (šířky min 3,5 m), strážní věže, zvláštní soubor katrů, mříží, celových dveří, zábran v kanalizacích a v jiných místech, jež mají vliv na bezpečnost; stanoviště pro zaujetí obrany objektu, soubory zpomalovacích prvků k zabránění útěku a systémy osvětlení. STP jsou doplňovány prvky aktivní a pasivní bezpečnosti.

Typ věznice	Výška vnějšího sledu ohradní zdi nebo oplocení	Výška vnitřního sledu oplocení
Vazební věznice	6 m	3,5 m
Věznice se zvýšenou ostrahou	6 m	3,5 m
Věznice s ostrahou	5 m	3,5 m
Věznice s dozorem	3,5 m	2,5 m

Je-li střežený objekt v blízkosti veřejných komunikací a zástaveb, pak se ohrazení, oplocení a strážní věže vhodným způsobem (pokud je to možné) integrují do okolí.

Ve věznicích typu s dozorem, s ostrahou, a se zvýšenou ostrahou, ve vazebních věznicích a na vnějších pracovištích typu A musí být ohrazení a oplocení při střežení osvětlena od setmění do rozednění; zřizuje se též přiměřené osvětlení vnitřních prostorů střežených objektů. Pro případ výpadku elektrické energie ze sítě musí být k dispozici náhradní zdroje elektrické energie k zajištění náhradního osvětlení (např. agregáty) a světlice.

Současná úroveň technických a stavebně technických prostředků

Současná úroveň STP velké většiny střežených objektů neodpovídá interním normám Vězeňské služby a požadavkům na zajištění vnější bezpečnosti objektů.

Vyhovující je pouze 31 % všech STP, celých **69 % STP těmito normám nevyhovuje**. Nejčastějším důvodem je nízká výška a špatný technický stav (47 %).

Svémi STP neodpovídá vnitřním předpisům žádná z věznic se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s ostrahou je situace podobná. Pouze dvě věznice splňují stanovená kritéria úplně a jedna částečně. Dozorové věznice jsou dle současných vnitřních předpisů zajištěny dostatečně. Vazební věznice nelze takto jednoznačně hodnotit, a to z různých objektivních důvodů, např. pro výraznou odlišnost z hlediska jejich začlenění do městské zástavby, architektonického řešení, velikosti, stáří objektů apod.

Z celkem 13 vazebních věznic vyhovují STP v 7 z nich. V nově postavených vazebních věznicích (Teplíce, Břeclav, Karviná) jsou STP vyhovující, ve Znojmě dosud není vybudováno vnitřní oplocení.

Pokud se týká funkčnosti a stavu STP, je nejlepší situace u věznic s dozorem, kde v 67 % jsou STP na odpovídající úrovni. Následují vazební věznice s 54 %, věznice s ostrahou s 20 % a na posledním místě jsou věznice se zvýšenou ostrahou, kde, jak již bylo uvedeno, STP nevyhovuje v žádné z nich.

Cíle

Stavu a úrovni STP střežených objektů je třeba věnovat výrazně vyšší pozornost než doposud. Základním předpokladem je vyčlenění dostatečného množství finančních (zejména investičních) prostředků k odstranění nedostatků, zjišťovaných ve stavu a úrovni STP těchto objektů, nejpozději v průběhu příštích 5 let.

Vzhledem k finančním možnostem Vězeňské služby zřejmě nelze kategoricky trvat na normách, vztahujících se zejména k výšce jednotlivých STP. V budoucnu bude zřejmě nutné při posuzování úrovně stavu STP jednotlivých objektů Vězeňské služby postupovat individuálně.

K plnění vytyčených cílů je potřeba zejména :

- a. v první etapě zaměřit pozornost na věznice se zvýšenou ostrahou, neboť žádná z nich neodpovídá svými STP vnitřním předpisům Vězeňské služby;**
- b. zpracovat investiční záměr a samostatně vyčlenit finanční investiční prostředky na opravy a modernizaci stávajících STP objektů Vězeňské služby.**

Významně kritičtější budou posuzovány STP založené na drátěných oploceních. Ve všech případech, kde to bude možné a účelné, bude upřednostňována klasická zeď, obohacená architektonickými a estetickými prvky.

-

SPOJOVACÍ A SIGNÁLNĚ ZABEZPEČOVACÍ PROSTŘEDKY (dále jen SaSZP)

Nedílnou součástí zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti jsou SaSZP, které významnou měrou ovlivňují stupeň bezpečnosti podle typu věznice. Jejich úroveň má zásadní vliv na poměr mezi střežením živou silou a střežením technikou.

SaSZP se ve věznicích (resp. objektech Vězeňské služby) zřizují v souladu s vnitřními předpisy, zejména s jednotným systémem bezpečnosti při využívání spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků ve Vězeňské službě a nařízením o vězeňské a justiční stráží.

V objektech Vězeňské služby se používá široký okruh SaSZP, jež doplňují STP a slouží především k řízení a zabezpečení provozu objektů Vězeňské služby, a to zejména k zabezpečení proti útěku, napadení, vloupání nebo požáru. Zvyšují tak bezpečnost příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby a také umožňují přenášení informací a archivaci jednotlivých událostí. SaSZP jsou zpravidla členěny do systémů s ukončením v informačním centru operačního střediska, popřípadě na určených pracovištích, kde je po dobu jejich využívání vykonávána stálá služba. Určené systémy mohou být též ukončeny na pracovištích řídicích pracovníků věznic. V případech, kdy je nutné jejich nepřetržité využití, se napojují na náhradní zdroj elektrické energie.

Zásadní význam mají soubory zařízení, které slouží k indikaci narušení střeženého objektu; tyto prostředky zvyšují účinnost střežení, zesíleného střežení a obrany objektů Vězeňské služby, šetří fyzickou námahu při výkonu služby, vytvářejí podmínky k přenosu informací a jejich využití při řízení výkonu služby a zvyšují osobní bezpečnost osob. Do SaSZP dále zahrnujeme např. celovou, dveřní a katrovou signalizaci, dorozumívací zařízení, tísňové hlásiče, přivolání pomoci na celu, bezdrátové přivolání pomoci, systémy průmyslové televize, systémy infrazvuk, prostorových čidel, požárních hlásičů, řízené zámkové systémy, VKV radiové spojení, osobní přivolávače apod.

Spojení se uskutečňuje za využití spojovacích prostředků, a to zpravidla prostřednictvím telekomunikačních sítí Vězeňské služby, případně též sítí veřejných.

SaSZP justiční strážě slouží zejména k zajištění komunikace, přivolání pomoci, monitorování stanovených prostor a k indikaci narušení objektu nebo prostoru ministerstva, soudů a státních zastupitelství.

Vnější střežící zařízení se zpravidla umísťuje v prostoru zakázaného pásma nebo na vnitřním sledu oplocení s indikací akustického a světelného signálu na operačním středisku a strážním stanovišti.

V současné době jsou používány různé typy zařízení - od značně zastaralých z roku 1971 (1. generace) až po moderní, budované v posledních letech (4. generace).

Doplňujícími prvky aktivní a pasivní bezpečnosti jsou zařízení průmyslové televize včetně záznamového a poplachového zařízení, mikrovlnné závory, infrazávory, prostorová čidla, různá akustická a signalizační zařízení apod.

Specifikace spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků

Při posuzování současného zajištění vnější (ale i vnitřní) bezpečnosti střežených objektů ve vztahu k SaSZP nelze opomenout nezbytnost dokonalého využívání potenciálu systémů výpočetní techniky. Řada věznic má k dispozici moderní výpočetní techniku napojenou na střežící a signalizační systémy, ale nedokáže ji v plné míře využít. Zde je třeba se zaměřit na vzájemnou kompatibilitu mezi SaSZP a systémem výpočetní techniky.

Je třeba zdůraznit, že SaSZP nejsou jen vnější střežící zařízení. Stav těchto střežících zařízení lze v současné době hodnotit jako funkční, ne ale zcela uspokojivý. Je třeba progresivně hledat další možnosti napojení vnějších střežících zařízení do informačních systémů Vězeňské služby k okamžitému přenosu informací bezpečnostního charakteru. Samotná střežící zařízení, použitá bez dalších organizačních opatření a především bez kombinace se zásahem živé síly, nikdy nemohou spolehlivě zabránit útěku vězňených osob.

Monitorování vnějšího (ale i vnitřního) prostoru a vytvoření určitého zakázaného prostoru pro pohyb vězňených (ale i jiných) osob jsou nutnými předpoklady pro včasnou a účinnou reakci.

Současná úroveň spojovacích a signálně zabezpečovacích prostředků

Úroveň SaSZP, zejména pokud jde o jejich fyzickou a morální zastaralost, je kritická. V převážné většině objektů (vyjma nově vybudovaných) je jejich stav za hranicí únosnosti, ve velké části věznic jsou zastaralé, v některých z nich (Olomouc, Všehrady, Plzeň a Praha-Pankrác) jsou technická zařízení **v havarijním stavu**.

Ke zhodnocení SaSZP byla zvolena 2 kritéria, a to **stáří a spolehlivost**. Pro zjednodušení byla spolehlivost rozdělena **do 4 stupňů**. 1. stupeň plně funkční, 2. stupeň funkční v omezeném rozsahu, 3. stupeň částečně funkční a 4. stupeň havarijní stav. Souhrnně, ale i v jednotlivých typech věznic, bylo navíc určeno průměrné stáří střežících zařízení.

Průměrné stáří SaSZP ve věznicích se zvýšenou ostrahou je 18 let, vyhovující stav je pouze ve věznicích Mírov a Valdice, omezený rozsah spolehlivosti lze konstatovat ve Věznici Rýnovice. Ve věznicích s ostrahou je průměrné stáří těchto prostředků 17 let (s různými částečnými rekonstrukcemi). Ve věznicích s dozorem nehovoříme o střežících, ale o *monitorovacích zařízeních*. Ve vazebních věznicích jsou SaSZP na rozdílné úrovni, a to od plně funkčních až po havarijní stav. V naprosto nevyhovujícím a z části i v havarijním stavu jsou ve vazebních věznicích Brno, Olomouc, Praha-Pankrác a Praha-Ruzyně. Nová výstavba nebo rekonstrukce proběhla ve vazebních věznicích Břeclav, České Budějovice (ještě nedokončena), Karviná, Ostrava, Teplice a Znojmo.

Nejstarší SaSZP jsou ve věznicích Praha-Pankrác (27let), Plzeň (21let), Bělušice (23let), Heřmanice (21let), Opava-Olomoucká (21let), Stráž pod Ralskem (23let), Brno (25let) a Olomouc (23let). I když v těchto věznicích proběhla na některých typech zařízení inovace, resp. částečná obměna, zejména vnitřní, celová a přivolávací signalizace je z důvodu neopravitelnosti ve většině případů mimo provoz.

Cíle

SaSZP, které jsou zahrnuty v systému bezpečnosti, plně vyhovují podmínkám českého vězeňství. Jejich jednotlivé prvky jsou ale morálně a fyzicky zastaralé a bude nezbytně nutné zajistit jejich postupnou a plynulou obměnu, a to cestou rekonstrukcí stávajících systémů. Více než polovina věznic má tato zařízení v havarijním stavu, a proto je zde nezbytně řešit situaci přednostně a tyto rekonstrukce zahrnout do investičních akcí spojených s výstavbou vnějších

ohradních zdí a oplocení. K tomu je nutné zpracovat investiční záměr, včetně časového harmonogramu a samostatně vyčlenit finanční investiční prostředky na opravy, modernizaci, popř. celkové obměny stávajících SaSZP objektů Vězeňské služby.

Podíl živé síly na střežení objektů Vězeňské služby bude ještě dlouhou dobu potřebný a nenahraditelný. S postupným zaváděním nových technologií však bude nutné vytvořit předpoklady pro strukturální změny ve složení vězeňského personálu.

V návaznosti na výše uvedené je důležitým úkolem pokračovat a systematicky realizovat zásady a úkoly vyplývající z jednotného systému zajištění bezpečnosti ve věznicích.

ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SITUACÍ A ČINNOST PO VYHLÁŠENÍ STUPŇŮ POGOTOVOSTI

Ze zákona o Vězeňské službě a justiční strážní vyplývá, že Vězeňská služba plní další úkoly podle zvláštních předpisů. Mezi tyto úkoly lze zařadit i činnost Vězeňské služby po vyhlášení stupňů pohotovosti, úkoly v oblasti hospodářské mobilizace, civilního nouzového plánování a řešení krizových situací. Tato činnost je plánována a organizována v souladu s rozhodnutím a pokyny Bezpečnostní rady státu a stanovených koncepcí ministerstva spravedlnosti jako nadřízené složky Vězeňské služby. Současné řešení jednotlivých krizových situací vychází ze zákona o krizovém řízení státu (krizový zákon) a dalších závazných norem, jež tuto činnost upravují.

Působnost Vězeňské služby lze rozdělit do dvou oblastí. První se týká zpracování plánů činnosti organizačního článku a plánů práce k řešení jednotlivých stupňů pohotovosti a krizových situací. Jejich přílohové části pak upravují konkrétní požadavky, kladené na jednotlivé funkcionáře organizačních článků. Druhá oblast je zaměřena na praktické nácviky specifických úkolů a prověřování akceschopnosti organizačních článků jako celku.

Oblast první: Plán činnosti organizačních článků jim stanovuje úkoly, které musí plnit po vyhlášení jednotlivých stupňů pohotovosti nebo při řešení krizových situací či dalších specifických úkolů. Plány práce ke stupňům pohotovosti a řešení krizových situací určují úkoly, jež plní jednotliví funkcionáři organizačního článku Vězeňské služby v souladu s jejich odborností a odpovědností. Součástí každého plánu práce je přílohová část, která podrobně rozpracovává plnění úkolů, jež se týkají např. spojení, ochrany potravin a vody, zásob potravin, pohonných hmot, finančních prostředků, varovných signálů, úkrytového plánu, zatemňovacího plánu a činností pro případ vymístění organizačního článku do náhradního válečného pracoviště.

Oblast druhá: Praktické nácviky a prověřování akceschopnosti organizačních článků jsou prováděny v souladu se zpracovanou dokumentací, předem stanovenými časovými limity a úkoly funkcionářů a zaměstnanců organizačních článků. V rámci těchto prověrek jsou procvičovány i nastolené modelové situace a v jejich rámci se zpravidla provádí i nácvik služebního zákroku pod jednotným velením. Veškeré cvičné akce jsou směřovány k posílení bezpečnosti organizačního článku, s cílem minimalizovat vznik bezpečnostních rizik. Oprávněnost provádět nácviky a prověrky je stanovena ve zpracovaných vnitřních předpisech.

Plánování i praktické nácviky činnosti zaměstnanců Vězeňské služby jsou řešeny tak, aby Vězeňská služba jako celek byla schopna plnit úkoly pokud možno samostatně. Veškerá činnost směřuje k zajištění ochrany zdraví a života jak zaměstnanců Vězeňské služby, tak i vězňů osob. Součinnostní dohody, které jsou uzavřeny s Policií ČR, jsou zpracovány pro využití orgánů Policie v případech, kdy Vězeňská služba již není schopna plnit úkoly vlastními silami a prostředky.

Úkoly související s výše uvedenými situacemi byly bezproblémově zajišťovány až do roku 1993. Problém nastal rozhodnutím ministra spravedlnosti o zcivilnění ve Vězeňské službě, takže v současnosti více než jedna třetina zaměstnanců není ve služebním, ale v pracovním poměru. Tímto opatřením se snížil počet příslušníků k plnění výše uvedených úkolů a v rámci zabezpečení akceschopnosti jednotlivých organizačních článků bylo přistoupeno k zapojení občanských zaměstnanců v určených funkcích do této činnosti. U nich je ale nutno splnit dvě podmínky, a to zproštění mimořádné služby a dopracování dalších povinností do pracovní smlouvy.

Cíle

V souvislosti se vstupem České republiky do Severoatlantické aliance a struktur evropských společenství vyvstal pro Českou republiku úkol připravit nové zákony, které budou v souladu s podmínkami platnými v této alianci a zmiňovaných evropských společenstvích. Ke splnění těchto podmínek pro vstup do výše uvedených struktur byly vydány základní zákony, jež upravují zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti státu. Jedná se o ústavní zákony, Branný zákon a zákony o integrovaném záchranném systému, o krizovém řízení státu a o hospodářských opatřeních pro krizové stavy.

Jednotlivé zákony musí být rozpracovány ústředními orgány státní správy formou prováděcích vyhlášek. Na základě vydaných prováděcích vyhlášek stojí i úkol před Vězeňskou službou, která musí připravit nové plány práce pro jednotlivé stupně pohotovosti a pro řešení krizových situací. Zásadním rozdílem při zpracování nových krizových plánů je skutečnost, že řešení krizových situací ve Vězeňské službě musí navazovat na krizové plány krizových štábů krajských úřadů, okresních úřadů a obcí, se kterými jsou organizační články Vězeňské služby v úzké součinnosti. Hlavní odlišnost bude spočívat v tom, že tato činnost organizačních článků Vězeňské služby již nebude řízena přímo z centra, tj. generálním ředitelstvím, ale bude navazovat přímo na činnost krizových štábů krajů, okresů a obcí. Generální ředitelství Vězeňské služby bude v této záležitosti plnit úkoly v metodické a kontrolní oblasti. Dokumentace bude rozdělena do dvou skupin.

V první skupině bude zahrnuto řešení krizové situace, při níž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. Vězeňská služba v případě vyhlášení shora uvedených krizových situací bude plnit úkoly vyplývající z plánu krizových situací, které budou podrobně rozpracovány u každého organizačního článku.

Ve druhé skupině půjde o přípravu Vězeňské služby a její činnost v případě vyhlášení válečného stavu. Bude vytvořen nový systém týkající se přípravy v oblasti finančního, technického, materiálního a zdravotního zabezpečení a zajištění zásob potravin, vody a paliv. Zároveň budou nově stanoveny podmínky pro případ řešení válečného stavu, do něhož spadají otázky zatemnění, zpohotovení úkrytových prostor, apod. Hlavním smyslem této činnosti bude vždy zajištění jak zaměstnanců Vězeňské služby, tak i vězňů.

Připravovaný stav

Podstatou činnosti Vězeňské služby bude spolupráce s příslušnými krizovými štáby, s možností využít i záchranných sborů, které budou v rámci regionu zřízeny. Z výše uvedeného vyplývá zařazení každého organizačního článku do regionálního krizového plánování, přičemž se každý ředitel organizačního článku Vězeňské služby stane členem krizového štábu v daném regionu. Vězeňská služba zřídí i vlastní krizová pracoviště. Obdobným způsobem jako dosud bude ve Vězeňské službě zpracována dokumentace krizového plánování, stanovující úkoly pro jednotlivé úseky a odbornosti zahrnující všechny služební činnosti, včetně vlastních zpracovaných plánů.

IV. Závěr

Zajištění bezpečnosti je v současné době tvořeno propojením výkonu strážní, eskortní a dozorcí služby a služební kynologie se systémem SaSZP a STP. Samostatnou oblastí bezpečnosti je výkon služby justiční stráže, který je prováděn zpravidla v místech výkonu soudnictví nebo u státních zastupitelství. Koncepce zajištění bezpečnosti objektů Vězeňské služby vychází z předpokladu nezbytného zastoupení systému SaSZP, STP a nenahraditelných činností příslušníků vězeňské a justiční stráže při zabezpečování úkolů strážní, eskortní a dozorcí služby, včetně specifických úkolů příslušníků justiční stráže.

Cílem je, aby lidský činitel plnil jen ty úkony, jež souvisejí s obsluhou a kontrolou provozu technických prostředků, zajišťujících bezpečnost věznic a nezbytné fyzické bezpečnostní úkony (zejména dílčí a technické prohlídky, všechny druhy bezpečnostních prohlídek, předvádění, eskortování, služební zákroky v rozsahu přesně vymezeném zákonem apod.). Činnosti, u nichž je to možné, by měly být zajišťovány pomocí moderních technologií. Vězeňský personál v případě optimálního využití dokonalé a plně funkční techniky bude postupně zapojován do činností souvisejících se zacházením s vězni.

Systém vnější a vnitřní bezpečnosti vězeňských objektů vychází z dlouhodobých zkušeností českého vězeňství i zahraničních vězeňských systémů a koncepčně je rozpracováván při respektování profilace věznic, uplatňování programů zacházení s odsouzenými a zásadami vnitřní diferenciací.

Stávající ubytovací kapacity, které vycházely z 3,5 m² na jednoho vězně a stanovené profilace věznic v souhrnu podmiňují a ovlivňují bezpečnost věznic. Existence oddělení různých typů (např. s dozorem a s ostrahou) v jednom objektu a často i nevhodné stavební dispozice zvyšují bezpečnostní rizika. Jedním z principů je dodržování regionálního přístupu, kdy jsou vězni umísťováni co nejbližší bydlišti jim blízkých osob. Se snižující se přeplněností věznic je nutné uvažovat o vytváření věznic, kde budou umísťováni odsouzení zařazení do stejného typu věznic. To umožní nejen kvalitnější aplikaci zákonných norem (jak po linii střežení vězňů, tak i po linii zacházení s vězněnými osobami), ale i zmírnění bezpečnostních rizik.

Samotné rekonstrukci SaSZP musí předcházet nezbytná stavební připravenost objektů. Již několik posledních let není Vězeňská služba schopna provádět pro nedostatek investičních prostředků plánované opravy, rekonstrukce a modernizace SaSZP, které mají zásadní vliv na celkovou úroveň vnější a vnitřní bezpečnosti věznic. Více než polovina věznic vyžaduje rekonstrukci a modernizaci pro nevyhovující stav již několik let. Věznice, jež jsou na úrovni 1. generace technických systémů (Pankrác, Příbram, Ostrov a další), jsou nuceny tuto již mnoho let nevyhovující techniku nahrazovat lidskou silou. Důsledkem je zvýšené riziko selhání lidského činitele. V této souvislosti je nutno upozornit na skutečnost, že v řadě věznic jsou již některé systémy zcela mimo provoz nebo jsou v havarijním stavu.

Stanovení základních pojmů v otázkách bezpečnosti a vymezení dalších cílů bylo hlavním mottem při zpracování této koncepce. Snahou tvůrců bylo co neobjektivněji popsat skutečný stav nynější bezpečnosti, pojmenovat základní problémy a vymežit nezbytné potřeby ke zvýšení její úrovně, s cílem minimalizovat možná bezpečnostní rizika.

Zpracování koncepce vychází z již stanovených zásad transformace českého vězeňství, které jsou postupně uskutečňovány v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly.

Poznámka: Karviná a Znojmo jsou od 1. 5. 2002 věznice.